

Λουξεμβούργο

ένα μικρό διαμάντι
στην καρδιά της Ευρώπης

Κείμενο - φωτο: **ΜΑΝΟΣ ΜΠΡΕΝΤΑΝΟΣ**

Το Δουκάτο του Λουξεμβούργου ποτέ δεν είχε περάσει από τη σκέψη μου ως ταξιδιωτικός προορισμός. Είχα πάντα την άποψη πως δεν αξίζει να χάνει κανείς το χρόνο του επισκεπτόμενος ένα τόπο που δεν έχει να του προσφέρει τίποτα περισσότερο απ' ό,τι άλλες γειτονικές, γεωγραφικά και πολιτισμικά, χώρες. Η ιδέα του "déjà vu", του "μια από τα ίδια" ποτέ δεν συγκίνησε τις περιηγητικές μου αναζητήσεις.

Αυτός ήταν ο λόγος που η πρόσκληση που έλαβα για ολιγοήμερη φιλοξενία στην πόλη του Λουξεμβούργου από την αδελφή μου, καθηγήτρια στο Ευρωπαϊκό Σχολείο, αρχικά τουλάχιστον, δεν φούσκωσε με αέρα ενθουσιασμού τα πανιά μου.

Όσο οι μέρες όμως περνούσαν η ιδέα του να γνωρίσω μια ακόμα ευρωπαϊκή πρωτεύουσα και να έχω άποψη για αυτήν κέρδιζε συνεχώς έδαφος, παραμερίζοντας τις όποιες επιφυλάξεις μου.

Μέχρι τότε πολύ λίγα πράγματα ήξερα για το Λουξεμβούργο. Όπως ότι εκεί εδράζονται κάποιες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι είναι η πατρίδα του τ. Πρωθυπουργού της χώρας και νυν Προέδρου του Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean Claude Juncker (τόσο γνωστού σήμερα στην Ελλάδα μετά τις πρόσφατες διαπραγματεύσεις του Τσίπρα με τους δανειστές) και ότι συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγαλύτερων τραπεζικών πρωτευουσών του κόσμου.

Θυμήθηκα ότι πολλά χρόνια πριν, ως φοιτητής, είχα διατρέξει αυτό το κράτος με ένα λεωφορείο που εκτελούσε το δρομολόγιο Αθήνα-Λονδίνο. Τα έγγραφα του ελληνικού ταξιδιωτικού πρακτορείου δεν ήταν ενημερωμένα και οι γαλλικές τελωνιακές αρχές δεν μας επέτρεψαν να διασχίσουμε τη χώρα τους. Αναγκαστήκαμε έτσι

να φτάσουμε στην Αγγλία μέσω Ελβετίας, Γερμανίας, Λουξεμβούργου και Βελγίου. Ήταν νύχτα όταν περάσαμε το Λουξεμβούργο και το μόνο που μπόρεσα να δω ήταν οι άνετοι και καλά φωταγωγημένοι αυτοκινητόδρομοί του.

Άνοιξα αμέσως το χάρτη της Ευρώπης και προσπάθησα να εντοπίσω το λιλιπούτειο αυτό κράτος. Μια ψηφίδα μου φάνηκε στο πολύχρωμο μωσαϊκό της γηραιάς μας ηπείρου. Ένα μικρό πετραδάκι, σαν αυτά που τοποθετούν σφήνα οι χτίστες όταν θέλουν να γεμίσουν το κενό και να συγκρατήσουν τρία αταίριαστα αγκωνάρια. Γύρω του η Γερμανία, η Γαλλία και το Βέλγιο. Πώς μπόρεσε να επιζήσει αυτό το μικρούλι μέσα σ' ένα τέτοιο σφικτό εναγκαλισμό γιγάντων;

Μια εβδομάδα παραμονής στην πόλη του Λουξεμβούργου ήταν αρκετή για να με κάνει ν' αλλάξω γνώμη. Ήταν χρόνος ικανός για να μεταμορφώσει το ασήμαντο πετραδάκι του χάρτη σε πολύτιμο πετράδι στην καρδιά μου!

Εικόνες αποσπασματικές και άναρχες με κατακλύζουν. Θα προσπαθήσω να τις βάλω σε μια σειρά και να δω τι ήταν εκείνο που μου άρεσε, τι με γοήτευσε, τι χαραχτηκε βαθειά στη μνήμη μου από αυτό το ταξίδι.

Άφησα την Αθήνα ένα πρωινό του Γενάρη, λουσμένη στον ήλιο των αλκυονίδων ημερών. Ήταν μια εβδομάδα μετά τα τραγικά γεγονότα στα γραφεία του Charlie Hebdo στο Παρίσι. Το Δουκάτο με υποδέχτηκε με τη συνηθισμένη χειμερινή γκριζα ζακέτα του, πλεγμένη με συννεφιά, βροχή και κρύο.

Πήρα το τρένο από τον κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό (Gare Centrale) και κατευθύνθηκα προς το Ευρωπαϊκό Σχολείο. Σε 10' ήμουν εκεί. Στη μέση μιας μεγάλης πεδινής έκτασης, αντίκρισα ένα υπερσύγχρονο σχολικό συγκρότημα κτισμένο με απλές, απείριστες γραμμές.

Ξεναγήθηκα στους άπλετους χώρους του. Αίθουσες διδασκαλίας με σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, χώροι υπαίθριας άθλησης, κλειστά γυμναστήρια, πισίνα Ολυμπιακών διαστάσεων και εστιατόρια. Τίποτα εδώ δεν σε περιορίζει, δεν σε συνθλίβει, δεν σε στενοχω-

ρεί. Νοιώθεις έναν αέρα ελευθερίας να φυσάει από παντού. Όλα γύρω σου αποπνέουν οργάνωση και τάξη.

Πολύβουο μελίσσι μαθήτριες, μαθητές και δάσκαλοι από κάθε γωνιά της Ευρώπης βιώνουν μέσα σε μια πολυπολιτισμική κυψέλη τη συνύπαρξη, προϋπόθεση της οποίας είναι η ανεκτικότητα και ο σεβασμός του διπλανού μας. Μοιράζονται τη γνώση και ασκούνται στην ευγενή άμιλλα περνώντας μέσα από την όσμωση που επιβάλλουν οι διαφορετικές τους κουλτούρες. Εδώ καλλιεργείται η συνείδηση ότι όλοι μας, παρά τις επιμέρους αφετηρίες, ανήκουμε στον ίδιο γεωγραφικό, ιστορικό και πολιτισμικό χώρο, στην Ευρώπη. Εδώ σφυρηλατείται και μορφιάζεται ο αυριανός Ευρωπαίος πολίτης. Μορφωμένος, πολύγλωσσος, δημιουργικός και ανοιχτόμυαλος.

Έκανα αναδρομή στα δικά μου μαθητικά χρόνια. Πόσο τους ζήλησα!

Το λεωφορείο Νο 8 με μετέφερε σε 30' στη στάση λεωφορείων Hamilius. Πέρασα απέναντι και βγήκα στην πλατεία των όπλων (Place d' Armes), στο κέντρο της παλαιάς πόλης. Μια όμορφη πλατεία με φιλές, καφέ μπαρ, μπιστρό και εστιατόρια. Στην ανατολική του πλευρά δεσπόζει το νεοκλασικό κτίριο με ψήγματα Art-Nouveau τέχνης του Circle Cité που υπήρξε κάποτε το στέκι του λογοτεχνικού κύκλου της πόλης. Το πιο εντυπωσιακό του στοιχείο είναι το διάζωμα της πρόσοψης, φιλοτεχνημένο

1. Άποψη της παλιάς κάτω πόλης (Grund). Σε πρώτο πλάνο το Αββαείο, το πολιτιστικό κέντρο (Centre Culturel) σήμερα της πόλης, αφού για πολλά χρόνια είχε μετατραπεί σε φυλακές!

2.-6. Στα ανατολικά του Λουξεμβούργου, στα σύνορα με τη Γερμανία, όμορφες πεζοπορικές διαδρομές στην περιοχή της Petite Suisse (Μικρή Ελβετία).

7. Άλλη μια άποψη του Grund.

από τον Pierre Federspiel που αναπαριστά την κόμησα Epmesinde να δίνει την ελευθερία με τη μορφή μιας επιστολικής ψήφου στο λαό της πόλης το 1244.

Έχει παγωνιά και δεν κυκλοφορούν παρά ελάχιστοι άνθρωποι. Φαντάζομαι τι θα γίνεται εδώ το καλοκαίρι με τον κόσμο να γεμίζει τις καρέκλες, τα τραπέζια έξω και τις μουσικές μπάντες να παίζουν στο πάλλο που βρίσκεται σε μια άκρη της πλατείας.

Στο cafe Namur στην οδό των Καπουτσιών (rue des Capucins), απέναντι από το θέατρο των Καπουτσιών, κάθισα για κρουασάν και καπουτσιό.

Συνέχισα στη μεγαλύτερη και πιο ανοιχτή πλατεία του έφιππου Guillaume II, του δεύτερου από τους τρεις Ολλανδούς βασιλείς που κατείχαν το Λουξεμβούργο τον 19ο αιώνα. Στη νότια πλευρά της το νεοκλασικό, κομψό κτίριο του Δημαρχείου, κτισμένου μεταξύ 1830

και 1838, αποσπά την προσοχή μου. Αυτοκινούμενες καντίνες έχουν σηκώσει τα ρολά και σερβίρουν τους λιγοστούς διερχόμενους, ενώ τα πολύχρωμα φυτά και λουλούδια που εκτίθενται λίγο πιο κει σπάνε τη μουντάδα του χειμωνιάτικου απογεύματος. Ένα παγοδρόμιο έχει στηθεί προς τέρψιν μικρών και μεγάλων.

Προχώρησα στα ανατολικά της πλατείας, εκεί όπου προβάλλει μεγαλόπρεπα το Παλάτι του Μεγάλου Δουκάτου (Grand Ducal Palace). Κολλητά στα δεξιά του βρίσκεται το μικρό Κοινοβούλιο του Λουξεμβούργου (Chamber of Deputies).

Βρισκόμουν ακριβώς απέναντι από το Παλάτι, μπροστά από το σπίτι της σοκολάτας (chocolate house-Natalie Bonn), όταν άρχισε να πέφτει χιονόνερο. Τι το καλύτερο από ένα ζεστό ρόφημα, σκέφτηκα. Μπήκα σε ένα ατμοσφαιρικό, νοσταλγικό, άλλης εποχής χώρο που με τύλιξε αμέσως με τη ζεστασιά και τα αρώματα του εξαιρετικού καρπού. Διάλεξα ανάμεσα από 40 διαφορετικές γεύσεις. Μου σερβιρίστηκε στην άκρη ενός ξύλινου κουταλιού μαζί με ζεστό γάλα. Βάπτισα το κουτάλι μου στο γάλα και αφέθηκα να την παρατηρήω έτσι όπως έλιωνε ηδονικά στο φλιτζάνι μου.

Από το παράθυρο που έβλεπε στο δρόμο παρατηρούσα ένα νεαρό στρατιώτη με τη βαριά του χλαίνη και το όπλο του περασμένο σταυρωτά στο στήθος να κόβει βόλτες ασταμάτητα πάνω-κάτω μπροστά απ' το Παλάτι, σα να ήθελε να ζεσταθεί.

Έφτασα στην πλατεία Συντάγματος (Place de la Constitution), με το άγαλμα της χρυσής κυρίας (Golden lady) να στέκεται περήφανα πάνω σε ένα γρανιτένιο

8. Το παλάτι του Μεγάλου Δουκάτου.

9. Η πλατεία Clairefontaine.

10. Η θέα της κάτω πόλης από την Corniche.

11. Πρωινό καθρέφτισμα στα νερά του ποταμού Alzette.

12. Place Clairefontaine. Πίσω από το άγαλμα διακρίνεται η πρωθυπουργική κατοικία.

13. Λεπτομέρεια του Grund με τον ποταμό Alzette.

14. Πανοραμική φωτό της κάτω παλιάς πόλης. Στο βάθος διακρίνονται τα μοντέρνα κτίρια της άνω πόλης.

οβελίσκο ύψους 12 μ κρατώντας στα χέρια της ένα χρυσό στεφάνι. Στα πόδια της ένα επιβλητικό μνημείο που φιλοτέχνησε το 1923 ο ντόπιος καλλιτέχνης Claus Cito, φόρος τιμής στα νιάτα του Λουξεμβούργου που έχασαν τη ζωή τους στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πέρασα στο χώρο πίσω από την πλάτη της χρυσής κυρίας και εκεί έμεινα κυριολεκτικά άφωνος! Η ομορφιά που αντίκρισα με λάβωσα! Μπροστά στα μάτια μου είδα ν' απλώνεται σε μια πανοραμική θέα η κοιλάδα του ποταμού Petrusse, η κάτω πόλη, και στα δεξιά μου η "υπό θεραπεία" γέφυρα του Αδόλφου (pont Adolphe), τυλιγμένη εικαστικά και ευρηματικά σε ένα ιατρικό επίδεσμο. Προχώρησα προς το δρόμο που οδηγεί στο Chemin de la Corniche. Η θέα όσο προχωρούσα γινόταν ολοένα και πιο συναρπαστική. Σε λίγο φάνηκε το Grund.

Το Grund, η κάτω παλιά πόλη, μοιάζει σα να έχει αποκοπεί από ένα βράχο ύψους 70μ που συγκρατεί την πάνω πόλη. Δίνει την αίσθηση ενός χωριού μέσα στην πόλη. Ο ποταμός Alzette που το διασχίζει κυλάει νωχελικά τα θολά του νερά κάτω από γεφυράκια κι ανάμεσα από όμορφα, εντυπωσιακά ανοιχτόχρωμα κτίρια με τις επικλινείς τεράστιες μαύρες στέγες τους. Το γραφικό αυτό χωριό υπέπεσε σε μαρασμό όταν ένα μοναστήρι του μετετράπη σε φυλακή. Τα τελευταία όμως 20 χρόνια η περιοχή αναβθμίστηκε και σήμερα πια αποτελεί έναν περιζήτητο τόπο διαμονής.

Στα βόρεια του Grund και συνέχεια του είναι το Clausen. Εδώ κτυπά η καρδιά της νυχτερινής ζωής της πόλης του Λουξεμβούργου. Γεμάτο με φίνα μπαρ, παμπ και εστιατόρια. Εδώ βρίσκεται και το Κέντρο πολιτισμού (Centre de culture), όπου δίνονται συχνά θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες.

Μια βόλτα στις όχθες του Alzette προσφέρεται για ρομαντικούς και συνιστάται σε στρεσορριζμένους.

12

13

14

Σήκωσα τα μάτια μου προς το βράχο και τα τείχη που συγκρατούν την πάνω πόλη και το θέαμα έφερε στο νου μου κρητική γραβιέρα. Τόσες ήταν οι σκαλισμένες τρύπες στον κορμό τους. Πρόκειται για τα casemates, τους θόλους του παλαιού φρουρίου που κάποτε υπήρχε εκεί με τα δαιδαλώδη τούνελ και τις ανοιγμένες οπές για τα τηλεβόλα. Έτσι προστάτευαν οι κάτοικοι την πόλη τους από τις επιδρομές και τις λεηλασίες των ζυηρών γειτόνων τους. Οι πρώτες

υπόγειες σπηλιές ανοίχτηκαν εδώ από τους Ισπανούς το 1644 και επεκτάθηκαν αργότερα από τους Γάλλους και τους Αυστριακούς.

Επισκέφτηκα τα casemates στο ακρωτήριο του Bock (bock promontory) που χρονολογούνται από το 1745. Στην ακμή τους είχαν μήκος 23χλμ και μπορούσαν να στεγάσουν χιλιάδες στρατιώτες. Το 1867 με τη συνθήκη του Λονδίνου το Λουξεμβούργο δεσμεύτηκε να τα καταστρέψει. Όμως αυτό θα ήταν αδύνατο να γίνει χωρίς να γκρεμιστεί η πόλη.

Η παλιά πόλη του Λουξεμβούργου, που φιγουράρει στη λίστα πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco, δεν σε πείθει ότι βρίσκεται σε πρωτεύουσα κράτους. Σου δίνει την εντύπωση μιας μικρής επαρχιακής πόλης. Ήσυχης, χαριτωμένης και ανθρώπινης. Ούτε κυκλοφοριακό χάος, με τα γνωστά μποτιλιαρίσματα, ούτε smog που πνίγει τις μεγαλουπόλεις. Η απίστευτη ηρεμία της, η καθαριότητα και η αίσθηση του καλού γούστου παρούσα σε κάθε δρόμο, σε κάθε πλατεία, σε κάθε αλούλλιο και πάρκο σε επαναφέρει στις ανθρώπινες συντεταγμένες σου, ιδιαίτερα αν έρχεσαι από πόλη του ταιμέντου και της ηχορύπανσης, όπως είναι η Αθήνα.

Βαδίζω στους πλακόστρωτους λουλουδιασμένους πεζοδρόμους, χαζεύω τα αγάλματα και τις γλυπτές συνθέσεις που συναντώ σε κάθε πλατεία και στροφή του δρόμου κι ακούω τα βήματα μου να κρατούν το ρυθμό στο γλυκό ήχο μιας καμπάνας. Αισθάνομαι να κινούμαι μέσα σε ένα σκηνικό θεάτρου. Μπαίνω στην Cathedrale de Notre Dame και στην εκκλησία του St Michel και θαυμάζω τα εξαιρετά βιτρό τους.

Η Place Clairefontaine, κοντά στην πρωθυπουργική κατοικία και σε υπουργεία, με το άγαλμα προς τιμήν της Μεγάλης Δούκισσας Charlotte(1896-1985) μας από τις πιο αγαπημένες μονάρχες της χώρας, είναι η πλατεία που περισσότερο μου άρεσε.

Επώνυμα καταστήματα παρατάσσονται στη σειρά στους κεντρικούς πεζοδρόμους. Σε μια γωνιά προβάλλει το γνωστό κατάστημα πορσελάνης και υαλικών σπιτικών σκευών της Villeroy & Boch, εμβληματικής φήμιας του Λουξεμβούργου.

Ακολούθησα τη σηματοδοτημένη διαδρομή Vauban, του Γάλλου μηχανικού οχυρώσεων (Sebastien Le Prestre de Vauban), που ανεβοκατεβαίνοντας από την Corniche στο Grund περνάει από σημεία που σχετίζονται με την ανάπτυξη της πόλης ως αμυντικού οχυρού καθώς και εκείνη του Schuman, που συνδέει μεταξύ τους σημαντικά ορόσημα σχετικά με τη ζωή του Robert Schuman, θεμελιωτή της σημερινής Ευρώπης. Πολύ ενδιαφέρουσες και οι δύο αυτές διαδρομές στο πιο αξιόλογο και φωτογραφημένο κομμάτι της πόλης του Λουξεμβούργου.

Στο "A la soupe" με σήμα το κουτάλι, στη rue Chimay, δοκίμασα μια απολαυστική ζεστή σούπα. Μου την σερβίρισαν με ένα μεγάλο κομμάτι φρέσκου μαύρου ψωμιού, από εκείνα τα υπέροχα ψωμιά που βρίσκει κανείς εδώ!

Επισκέφτηκα το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, το MUDAM, στο Kirchberg, στην απέναντι πλευρά της πόλης. Και μόνο για να δεις το κτίριο όπου στεγάζεται αξίζει τον κόπο να πας μέχρι εκεί. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό αρχιτεκτονικό έργο του Κινεζοαμερικανού αρχιτέκτονα IM Pei, φτιαγμένο από ασβεστόλιθο και γυαλί. Δίπλα του το κτίριο της Philharmonie, σχεδιασμένο από το Γάλλο Christian de Portzamparc είναι ένα ακόμα αρχιτεκτονικό αριστούργημα. Οι 823 λευκές, λεπτές κολόνες που περικυκλώνουν την πρόσοψη το κάνει να θυμίζει κάτι από ρωμαϊκό ναό και μουσική άρπα. Επισκέφτηκα το Εθνικό Μου-

**15-22. Περπατώντας
σε εκπληκτικά μονοπάτια
στα δάση της Petite Suisse.**

σείο και της Ιστορίας της Τέχνης στη Marche aux Poissons. Στους υπόγειους χώρους του τα ευρήματα που εκτίθενται ξεκινούν από την εποχή του χαλκού, το 12.000π.Χ. Όσο ανεβαίνεις η χρονολογία μειώνεται.

Πολλά και ενδιαφέροντα τα ρωμαϊκά του εκθέματα με αποκορύφωμα μια ξύλινη αντλία που χρονολογείται από το 260μΧ. Το καμάρι του όμως είναι το μεγάλων διαστάσεων (60τμ) ρωμαϊκό ψηφιδωτό που ανακαλύφθηκε το 1995 στο Vichet και απεικονίζει τις μούσες.

Το κάτασπρο κτίριο του μουσείου τέχνης της Villa Vauban βρίσκεται μέσα σε έναν ειδυλλιακό κήπο με χλοοτάπητα και παρτέρια. Από το 1952 έως το 1959 ήταν η έδρα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, ο πρόαγγελος του σημερινού Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Εδώ είδα σημαντικούς πίνακες μοντέρνας τέχνης και καλλιτεχνικές ασπρόμαυρες φωτογραφίες.

Περπάτησα στο δημοτικό πάρκο, απέναντι ακριβώς από τη Villa, εκεί που κάποτε ήταν κτισμένα τα τείχη της πόλης. Συνάντησα ένα ξύλινο πειρατικό καράβι και κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο για την αναψυχή των παιδιών.

Στην Grand rue απόλαυσα την ποιότητα των προϊόντων του καφε-ζαχαροπλαστείου Oberweis και του υποδειγματικού του σέρβις. Βγαίνοντας έπεσα επάνω στην τόσο γουστόζικη και διασκεδαστική χάλκινη σύνθεση με οργανοπαίκτες να παίζουν ανάμεσα σε πρόβατα που μειδούν και δυο παιδιά κάτω από την ομπρέλα τους.

Πολύ με εντυπωσίασε επίσης η σύνθεση των αγαλμάτων στην Πλατεία του Θεάτρου (Place du Theatre) με τους μουσικούς, τους χορευτές και τους διασκεδαστές να δίνουν μια υπό βροχή παράσταση δρόμου.

Αναζήτησα το συλλεκτικό τεύχος του Charlie Hebdo, του πρώτου που εκδόθηκε μετά την άνοδο της σφαγή των σκιτσογράφων του. Είχε εξαντληθεί σε χρόνο dt.

Επτά μήνες έχουν περάσει από αυτό το ταξίδι και οι εικόνες, τα χρώματα, οι μυρωδιές και οι ήχοι του Λουξεμβούργου διατηρούν στη μνήμη μου ατόφια τη σπιρτάδα τους.

Η πόλη αυτή ήταν για μένα μια αποκάλυψη. Μικρή, γοητευτική, ήσυχη και ρομαντική. Τόσο η παλαιά όσο και η μοντέρνα είναι φτιαγμένες με μεράκι, γούστο και κυρίαρχο παντού το στοιχείο της αίσθησης του ωραίου.

Πόλη που ταιριάζει, τηρουμένων των αναλογιών, στη σκέψη του Αριστοτέλη για την ιδανική πολιτεία που θα πρέπει να είναι μικρή, να μπορείς εύκολα να γνωρίσεις τους κατοίκους της και να την περπατήσεις.

Μια πρωτεύουσα που δεν μοιάζει σε τίποτα με καμία άλλη απ' όσες στον κόσμο έχω γνωρίσει. Που δεν σε κουράζει, δεν ασχημονεί, δεν σε προσβάλλει. Με μια λέξη ανθρώπινη. Δεν βλέπω την ώρα να ξαναγυρίσω!